

BEAR GRYLLS

GEEF NOOIT OP

Vertaald door Jonas de Vries

UITGEVERIJ LUITINGH-SIJTHOFF

VOORWOORD

Ik kijk weer op mijn horloge: 9.33 uur. De tijd staat stil, zeggen ze wel. Dat is natuurlijk niet zo, maar soms lijkt het er verdomd veel op.

Ik ben al sinds vier uur wakker en twee uur slaap is natuurlijk nooit genoeg. Het is een hele toer geweest om hier te komen en ik ben doodop. Maar de adrenaline giert nog steeds door mijn lijf.

Ik kijk om me heen en zie sommige struiken zachtjes bewegen. Ik weet wie zich daar verstopt hebben en kan een grijns niet onderdrukken. Ook zij zijn zenuwachtig, net als ik. Ons kleine team van acht man. Klein maar fijn. Zorgvuldig verspreid door de bosjes. Op het afgesproken tijdstip zullen ze allemaal tevoorschijn komen.

Maar voorlopig ben ik nog in mijn eentje. Waar ik me maar al te zeer bewust van ben.

Ik moet mezelf eraan herinneren dat zich binnen een straal van tweehonderd meter ook een groot aantal sluipschutters bevindt, en Secret Service-lui. Allemaal onzichtbaar. Dat is natuurlijk gewoon hun werk, maar toch is het een verontrustende gedachte.

Adem in, adem uit, Bear. Alles in orde.

De enorme pieken van Alaska torenen boven ons uit, onverschillig als altijd. Dat is wat ik zo mooi vind aan bergen: ze veroordelen niet, geven geen complimentjes, maken zich geen

enkele zorgen. Ze zijn er gewoon. En ze zijn waanzinnig. Iets om in het achterhoofd te houden.

Kom op, Bear, je kunt dit. Zuig het allemaal op.

De koele zomerlucht voelt prettig aan en de muggen zijn verdwenen. Ik heb een hekel aan muggen. Die etters hebben al genoeg bloed van me opgezogen in de afgelopen jaren.

Ik neem in gedachten die eerste paar momenten door: de ontmoeting, de vragen, de route. Een grote legerhelikopter scheert door de brede vallei en langs de morenen van de gletsjer. Een laatste veiligheidscheck, vermoed ik.

Ik haal nog eens diep adem. De stem van mijn moeder klinkt in mijn hoofd: 'Je krijgt maar één kans om een goede eerste indruk te maken.'

Niet verkloten dit.

Ik raap een paar steentjes op en laat ze rondgaan in de palm van mijn hand. *Kalmte werkt aanstekelijk.* Een van de motto's van de Navy SEALs, en eentje dat ik maar al te goed ken. Maar lang niet zo makkelijk in praktijk te brengen.

Kom op. Waar bent u?

Ik kijk naar links, naar rechts.

Niets.

'U bent sowieso te laat. En dat betekent opdrukken,' mompel ik.

Niemand die me kan horen. Behalve Jimmy, onze geluidsman, die meeluistert via mijn microfoontje. Hij zal nu ongetwijfeld moeten glimlachen op de plek waar hij zit, verderop langs de rivier, in zijn schuilplaats. Hij is een van de weinigen van onze crew die altijd om mijn slechte grappen moet lachen. Heerlijke vent.

Yep. Opdrukken zou nu zeker de straf zijn.

Toen ik nog in het leger zat, was opdrukken de standaardstraf als je te laat kwam op appel. Ik vraag me af of dat ook geldt als je de opperbevelhebber bent van het grootste, sterkste leger in de geschiedenis van de mensheid. Waarschijnlijk niet.

Ik kijk nogmaals op mijn horloge. 10.53 uur.

De radio begint te kraken. Ik schrik me het leplazarus.

En dan is alles ineens onwerkelijk stil.

Ik kan het voelen.

Daar gaan we.

Het is tijd.

Zonder ophef of drukte, en geflankeerd door een tiental bewapende Secret Service-agenten, komt de president van de Verenigde Staten door de bomen op me af gelopen.

En ik ben hier op zijn verzoek.

Hoe is dat in godsnaam zo gekomen?

MODDER, ZWEET EN ANGSTEN

De top van een berg bereiken betekent eigenlijk dat het vanaf dat moment alleen maar bergaf kan gaan.

Dat is een belangrijke reden dat het zo lang heeft geduurd om een vervolg te schrijven op *Modder, zweet en tranen*, mijn autobiografie uit 2011. Het succes verraste het hele gezin, mijzelf inclusief. Het boek stond meer dan tien weken bovenaan in de bestsellerslijst van de *Sunday Times*. Vóór die tijd had ik nog nooit bovenaan gestaan in wat voor lijst dan ook.

Toen het boek in China tot meest invloedrijke boek van 2012 werd verkozen, had ik het gevoel dat de klus geklaard was. *Goed werk, team*. We bestellen nog een rondje pina colada's (een van onze gewoontes), een hele hoop pizza's (altijd), en dan morgen weer aan de slag. Nieuwe gebieden om te verkennen. Nieuwe bergen om te beklimmen.

Want vergeet niet: als je te lang op de top blijft hangen, ga je dood. Een basisles van de Everest. En zoals ik al zei, na de top kan het alleen nog maar bergaf gaan.

Sommigen putten energie uit succes. Ik niet. Ik heb er moeite mee. Het maakt je zelfgenoegzaam, traag. Ik zie het overal om me heen. En ik ben me maar al te bewust van wat er daadwerkelijk voor nodig is om succesvol te zijn.

Mijn stelregel is: ik ga waar God me leidt. En ik ben me er terdege van bewust dat geluk een enorme rol heeft gespeeld in

mijn loopbaan; laat daar geen misverstanden over bestaan. Aan de andere kant is geluk een raar fenomeen. In de woorden van een van mijn helden, Ranulph Fiennes: 'Geluk is slechts het halve verhaal. Je moet wel over het doorzettingsvermogen beschikken om geluk een kans te geven.'

Daar kan ik me zeker in vinden.

Hoe dan ook, of het nou geluk is of doorzettingsvermogen, ik heb als kind altijd geleerd om tevreden te zijn met wat je hebt en om eerder te vroeg dan te laat naar huis te gaan van een feestje. Die instelling is me met de paplepel ingegoten. Eigenlijk drukten mijn ouders me op het hart om niet inhalig te zijn, om altijd dankbaar te zijn.

Om die reden deinsde ik ervoor terug een vervolg te schrijven op *Modder, zweet en tranen*. Ik wilde het laten rusten. Noem het angst. Of angsten, beter gezegd: angsten die ik in de tussentijd zonder meer heb ontwikkeld.

Maar angst is een superslechte reden om iets niet te doen. Dat een berg hoog is, betekent nog niet dat je hem niet zou moeten beklimmen. En dan is er nog het gegeven dat sommige verhalen er nou eenmaal om schreeuwen om verteld te worden. En dat de afgelopen tien jaar de meest avontuurlijke van mijn leven zijn geweest.

Dus vooruit dan maar. Klaar voor de start...

ULTIMATE SURVIVAL

Waar ik de meeste vragen over krijg, is over *Ultimate Survival* en de vele avonturen die we in die serie hebben gefilmd. Ik heb die verhalen niet opgenomen in *Modder, zweet en tranen*, omdat er nog genoeg andere dingen waren om over te schrijven: de onbekende verhalen die me hebben gevormd tijdens mijn kindjaren en toen ik als jongeman het avontuur van het leven aanging. Verhalen over mijn schooltijd, mijn tijd in het leger, of toen ik mijn rug brak met parachutespringen en vervolgens de Mount Everest beklom. Over onze eerste arctische expeditie in een *rigid inflatable boat* (RIB), over onze paramotorvlucht over het Himalayagebergte en de vele andere expedities die mijn leven kleur hebben gegeven (en het zo nu en dan bijna vroegtijdig hebben beëindigd). Indertijd leken dat me de verhalen die verteld moesten worden.

Maar het lijdt geen twijfel dat *Ultimate Survival* de deur opende naar een heleboel andere kansen. Het was een enorm voorrecht om een primetime televisieprogramma te mogen maken voor een mondiale zender met het bereik van Discovery. Je hoort vaak dat Britse acteurs 'het willen gaan maken' in Amerika, maar de lijst met mislukkingen is lang. Ik was een van de gelukkigen.

Om eerlijk te zijn was ik me in die tijd amper bewust van dat geluk en de enorme kans die me geboden werd. Eigenlijk wilde ik liever programma's maken voor Channel 4 hier in het Verenigd

Koninkrijk dan voor een of andere Amerikaanse zender, vooral omdat mijn moeder dan ook kon kijken. Hoe naïef!

Die enorme kans in Amerika had ik vooral te danken aan een Britse producent: Rob MacIver van Diverse Productions. Ik ben altijd dankbaar geweest voor Robs vertrouwen in mij, een ex-soldaat met ongekamd haar die lange tijd weigerde een Amerikaans programma te gaan maken. Waarschijnlijk was het van mijn kant evenzeer een gebrek aan zelfvertrouwen als angst voor het onbekende, maar ik vond Amerikaanse tv niks voor mij en dus sloeg ik Robs aanbod drie keer op rij af.

Maar Rob bleef in me geloven toen ik geen flauw idee had van wat ik aan het doen was. Hij vond me lomp en naïef (dat vindt hij nog steeds), maar was ervan overtuigd dat als we gewoon een paar leuke, wilde avonturen zouden opnemen, de Amerikaanse kijkers er wel van zouden smullen.

Ik had zo mijn twijfels, maar uiteindelijk stemde ik toe. Robs tv-concept *Ultimate Survival* (of *Man vs. Wild*, zoals het in Amerika heette) betaalde beter dan de Channel 4-serie die ik net had afgerond, *Escape to the Legion* geheten. Ik had dus niets te verliezen, zoals mijn vrouw Shara wijselijk opmerkte.

Die eerste serie van *Ultimate Survival* veranderde alles.

Nu ik erop terugkijk, zijn met name twee dingen zo duidelijk als wat. Om te beginnen het feit dat mijn jarenlange aanwezigheid op primetime in Amerika van grote invloed was op alles wat daarna gebeurde. En vervolgens dat we tijdens het maken van het programma momenten beleefden die me voor altijd zullen bijblijven.

En het zijn die momenten die ik met je wil delen.

Ik zou kunnen beginnen met die bewust in gang gezette darmspoeling op dat zelfgemaakte vlot voor de kust van dat onbewoonde eiland in de Stille Oceaan; met die boomstam die brak onder mijn gewicht net toen ik een dertig meter brede kloof in Alaska wilde oversteken; met die groefkopadder die me beet in de jungle van Borneo; of met het meervalworstelen in de van alligators vergeven moerassen van Alabama. Of misschien met dat iets te intieme contact met krokodillen in de Australische

Northwest Territory, het bedolven worden door een sneeuwlawine of die keer dat ik terechtkwam in een aardverschuiving. Met die geïmproviseerde wetsuit die ik fabriceerde van een rottend zeehondenkarkas, met het urinedrinken, het mestkauwen, het stekelvarkenjagen, het spinnenbikken, het rivierracen, het bergbeklimmen, de vele parachutesprongen en waterlandingen... De momenten zijn legio.

En dan zijn er nog de vele vragen. Zoals het goorste wat ik ooit heb gegeten. Of wat mijn favoriete *Ultimate Survival*-aflevering is. Of de plek waar overleven het zwaarst was, of het minst leuk.

Vragen die volgens mij een antwoord verdienen.

En dus, ook om mezelf een pleziertje te doen: *Ultimate Survival*, gezien vanuit mijn eigen perspectief. Om misverstanden te voorkomen.

HYDRATEREN IN HET WILD

De vraag wordt me vaker gesteld dan je je kunt voorstellen: drink ik nou echt mijn eigen pis? Ik weet niet wat het precies is. Vooral ongeloof denk ik, maar ook het onbedwingbare verlangen om te weten hoe urine smaakt.

Het antwoord is ja, ik heb mijn eigen pis gedronken, en ja, het smaakt vreselijk. Maar nee, ik drink het niet omdat ik het zo leuk vind. Of voor mijn gezondheid. Ik weet dat er mensen zijn die erbij zweren, maar ik behoor niet tot die groep. Ik drink het alleen als mijn overleven in het geding is. En als antwoord op de vraag ‘Hoe smaakt het?’ kan ik zeggen: het smaakt zoals het ruikt.

Warme, zoutige urine is niet bedoeld om lekker te zijn. Vooral als je die opgevangen hebt in de huid van een ratelslang om de woestijn door te komen. Vermengd met bloed en ingewanden kreeg die urine een nogal aparte smaak die ik niet nog eens wens te ervaren. Maar overleven smaakt zelden goed en doet bijna altijd pijn. Het stinkt en geeft je een oplawaai. Zo werkt het in de wildernis: de harde realiteit van overleven. Lijden met een lange ij. Maar stiekem hou ik daar wel van.

Het leven is tegenwoordig zo netjes. We proberen zo min mogelijk weerstand te ervaren en verwerpen het kapotte, het mislukte, het ongebruikelijke en het vieze. Voor de overlever, en voor de mens gedurende millennia, betekenen die dingen juist

nieuwe kansen. Overleven betekent onconventioneel denken, diep gaan en het ondenkbare doen, en ja, dat kan pijn doen en zal hoogstwaarschijnlijk een beetje stinken. Maar wat overleven betreft worden alleen degenen beloond die het diepst durven te gaan en die vanbinnen iets vinden wat ze in staat stelt het onvoorstelbare te doen. Die manier van denken vormde de basis van *Ultimate Survival*.

Er waren al een paar survivalprogramma's op tv, maar die gingen allemaal over het vermijden van risico's, zorgen voor onderdak, vuur maken en wachten op redding. Wat mij betreft zijn dat niet direct de meest spannende aspecten van overleven. Ik hou ervan om in beweging te blijven en alles op alles te zetten om te kunnen ontsnappen. Wat zou je doen als je wist dat niemand je zou komen redden en je op eigen houtje de bewoonde wereld moest zien te bereiken? En als je achternagezeten werd door een roedel wolven? Zonder spullen, met alleen je verstand en de wil om te overleven?

Bam! Dan heb je pas een avontuur. En dat was de hele gedachte achter de serie: *wat als...*

Dus ja, urine is smerig, maar als je goed gehydrateerd blijft, heb je een betere kans op overleven. 'Geen heldere pis verspillen' is het devies, omdat blijven drinken een van de belangrijkste dingen is in een overlevingssituatie. Zonder vocht is het snel einde verhaal. Dus wees slim, bewaar je urine en red jezelf. (Maar onthoud: als je urine bruin is en erg stinkt, gooi hem dan weg. Dan zijn het echt afvalstoffen.)

Ik weet nog dat ik eens buiten aan het trainen was en setjes burpees en press-ups deed, in hoog tempo en met hoge intensiteit, met een fles water naast me om alles te kunnen geven. Want dat is hoe ik graag train: snelle oefeningen voor meer snelheid, kracht en flexibiliteit. Functionele trainingen die me helpen in mijn werk.

Maar goed, Jesse, onze zoon van acht, kwam even buurten en ik vroeg hem half buiten adem om even snel mijn fles water te vullen. Hij pakte de lege fles, holde naar binnen en kwam even later weer met een volle fles naar buiten, een grijns op zijn gezicht.

Ik maakte mijn setje af en haalde tien tellen diep adem om me voor te bereiden op de volgende oefening.

‘Dank je, champ,’ mompelde ik, en ik nam de fles van hem aan.

Ik draaide de dop open en nam een paar gulzige slokken. Zo lekker.

Zo zout! Ik spuugde het meteen weer uit.

In plaats van water had ik de warme pis van Jesse tot me genomen.

‘Wat? Waarom...?’

‘Maar je houdt toch zo van pies, papa?’

Die gebeurtenis blijft me nog wel even achtervolgen, denk ik.

Het is geen nectar, zeker niet. En het ergste wat ik ooit gegeten heb?

Dan denk ik meteen aan de zompige darmen van die kameel of het bevroren jakoog met bloed, vocht en kraakbeen. En anders wel die reuzenweta in Nieuw-Zeeland. Of levende schorpioenen, in geen enkele situatie appetijtelijk (ze bestaan altijd uit gele drab), of olifantenmest, en die bessen die ik uit berenpoep had gepulkt hadden ook een raar bijsmaakje. Stinkdieranus en rattenhersenen waren culinaire dieptepunten. Maar dat alles verbleekt in vergelijking met de rauwe, gezwollen geitenbal die ik eens in de Sahara at...

PAS OP MET BALLEN

Na jarenlang lokale delicatessen te hebben geproefd heb ik door schade en schande ondervonden dat ik moet oppassen met het proeven van lokale delicatessen. Of het nu gaat om die ingelegde kippenklauwen uit China of dat huis-tuin-en-keukenbrouwseltje gemaakt van het gefermenteerde speeksel van de Emberástam in de jungle van Panama, ervaring heeft me wijs gemaakt. Zeer wijs.

Dat was niet altijd zo. En die testikel van een bepaalde geit in de Sahara was wel het dieptepunt.

We overnachtten in het tentenkamp van een lokale Berberstam in de woestijn, in een afgelegen hoek van de Westelijke Sahara. Ze stonden erop een geit te slachten, zodat we onder de sterren konden genieten van een uitbundige maaltijd. Het was moeilijk om nee te zeggen tegen hun gastvrijheid.

O, en ik zou als hun gast een van de geitentestikels aangeboden krijgen. Dat betekende dat ik het voorrecht had het orgaan warm en rauw te mogen verorberen. De gekoesterde kloeke klotzak, zogezegd.

Mijn crew begon te stralen. Ach, hoe naïef was ik toen nog.

De stamoudste leidde me naar een tent waar de geit in kwestie was vastgebonden. Het was geen grote. Een goed teken, dacht ik nog. Terwijl de Berber zijn mes sleep, besloot ik de testikels van het beest even te controleren. Om me mentaal voor te bereiden.

Ik kuierde om de geit heen en wierp een blik.

Godallemachtig. Ze waren enorm. Flink uit de kluiten gewassen. Het arme dier torste een tweetal meloenen met zich mee. Had ik weer: de meest macho geit in de hele Sahara.

Het mes was scherp en binnen een tel was de halsslagader van het arme beest doorgesneden. Het was een doodgewone handeling voor deze gasten en het was niet aan mij om te oordelen. Zeker niet nu we zo diep in de woestijn zaten.

Zijn maat ving het bloed op en algauw hing de geit ondersteboven om geprepareerd te worden voor het avondmaal. De testikels bungelden onder het karkas als met water gevulde ballonnen.

Met een paar behendige halen werd de zak geopend en de eerste testikel losgesneden, waarna de Berber hem als een grote witte kwal in de hand nam. De omvang van het orgaan werd slechts geëvenaard door de grijns op zijn gezicht. Hij knikte, stak zijn hand uit... en de camera begon te draaien.

Als het rode lampje van de camera begint te branden, is dat voor mij altijd het teken om in het diepe te springen. Het betekent dat we kunnen, dat het tijd is voor actie.

Ik heb me altijd kunnen vinden in het scoutingmotto 'Doe je best'. Doe je best. Doe je best. Een les die geëchood werd in de woorden van mijn moeder: 'Zodra je ergens aan begonnen bent, hou dan niet op tot het klaar is. Of het nou een grote of kleine klus is, je doet het goed of helemaal niet.'

En in dit geval was het een 'grote' klus.

De Berber liet het orgaan in mijn hand glijden. Het gewicht...

Ik haalde diep adem. *Doe wat je moet doen. Doe je best.*

'Drie, twee, één, in godsnaam.'

Ik propte de testikel in mijn mond en kauwde met een grimas. De bal rolde door mijn mond totdat hij ineens openbarstte en mijn mond vulde met wat volgens mij alleen maar geitensperma kon zijn. Ik probeerde de brij door te slikken, maar de smaak was zo sterk dat ik begon te kokhalzen, waarop de inhoud van mijn maag naar boven kwam. Ik concentreerde me om het sperma en de opengescheurde bal binnen te houden.

Kom op, maande ik mezelf.

Maar braaksel wist toch mijn mond te bereiken, waar het zich vermengde met de zachte massa.

Hou het binnen, Bear.

Zelfs de Berber begon er ongemakkelijk uit te zien. Even keken we elkaar aan. Soms spreekt een enkele blik boekdelen. *Dat was een flinke joekel, niet dan?*

Uiteindelijk wist ik alles door te slikken, het braaksel inclusief. Ik wist me zelfs – heel Brits – te verontschuldigen voor al het gedoe. Hij grijnsde en begon toen hardop te lachen.

De camera kon uit. Het was voor ons allemaal een lange, hete dag geweest. *Inpakken en wegwezen, team. Inpakken en wegwezen.*

Dus ja, dat was smerig. Maar als je me vraagt wat de zwaarste plek is waar ik ooit heb moeten zien te overleven, dan is dat een plek die ver verwijderd is van de Sahara, een van de koudste, meest meedogenloze oorden op aarde.

Siberië. In de winter.